

Specifické problémy fiskální nerovnováhy

Petra Dvořáková
KVE ESF MU

1

Obsah přednášky

- Fiskální udržitelnost.
- Vliv použité metodiky na velikost vládního deficitu.
- Současná situace v ČR.
- Generační účetnictví.

2

Fiskální udržitelnost

Existuje více definic, např.:

- fiskální udržitelnost není slučitelná s dlouhodobě rostoucí daňovou kvótou (Domar);
- udržitelná je taková fiskální politika, která udržuje poměr čistého vládního jmění k HDP na současné úrovni (Buiter); popř. poměr vládního dluhu k HDP konverguje ke své původní hodnotě (Blanchard);

3

Fiskální udržitelnost (2)

- současná hodnota budoucích primárních přebytků (v poměru k HDP) je rovná současné úrovni dluhu (v poměru k HDP) = intertemporální rozpočtové omezení (Blanchard).

V současnosti je nejvíce akceptovaná a používaná tato poslední definice!

4

Intertemporální rozpočtové omezení

Vyjadřuje vztah mezi dluhem a deficitem:

$$D_t = D_{t-1} + PD_t + UVD_t = D_{t-1} + PD_t + r \cdot D_{t-1} = D_{t-1}(1+r) + PD_t$$

V podílovém vyjádření:

$$\frac{D_t}{HDP_t} = \frac{D_{t-1}}{HDP_{t-1}} \cdot \frac{1+r}{1+y} + \frac{PD_t}{HDP_t}$$

D – dluh, PD – primární deficit, UVD – úroky z veřejného dluhu, r – úroková sazba

5

Fiskální udržitelnost (3)

- Dlouhodobé plánování velké části veřejných výdajů + radikální změny v demografické struktuře → potřeba dlouhodobých fiskálních projekcí.
- Vývoj struktury obyvatelstva ovlivní kromě veřejných výdajů také trh práce a produktivitu.
- K posílení fiskální udržitelnosti – reforma veřejných financí (vládní nařízení č. 624/2003 - Rozpočtový výhled 2003 – 2006: Koncepce reformy veřejných rozpočtů)

6

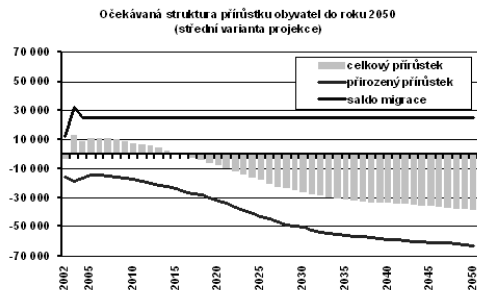
Fiskální udržitelnost (4)

Rizikové oblasti:

- velikost primárního deficitu,
- důchodové zabezpečení (zvyšování důchodového věku, omezení předčasného odchodu do důchodu, omezení zápočtu doby studia, vyrovnání efektivní příspěvkové povinnosti zaměstnanců a OSVČ, ...),
- zdravotnictví (vyrovnání efektivní příspěvkové povinnosti zaměstnanců a OSVČ, krátkodobá stabilizační opatření, ...),
- vzdělávání (nový školský zákon).

7

Graf: Demografický vývoj ČR

Zdroj: Český statistický úřad, 2006.

8

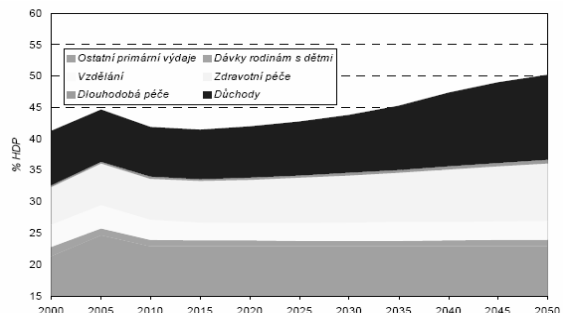
Tabulka: Předpoklady projekcí

v % HDP	Rok 2000	Rok 2005	Rok 2010	Rok 2020	Rok 2030	Rok 2040	Rok 2050
Růst produktivity práce	4,6	3,8	3,4	3,0	2,7	1,9	1,7
Reálný růst HDP	3,9	4,3	3,6	2,5	1,9	0,4	0,8
Míra participace mužů (ve věku 20 - 64)	80,3	84,3	84,0	87,4	87,1	84,4	85,8
Míra participace žen (ve věku 20 - 64)	68,9	68,5	70,6	76,4	76,1	72,9	74,0
Celková míra participace (ve věku 20 - 64)	77,6	76,4	77,6	81,9	81,6	78,7	78,8
Míra nezaměstnanosti	8,8	7,9	7,3	6,5	6,5	6,5	6,5
Podíl populace starší 65 let na celkové populaci	13,8	14,0	15,5	20,8	23,6	26,8	31,0

Zdroj: Konvergenční program ČR, 2005.

9

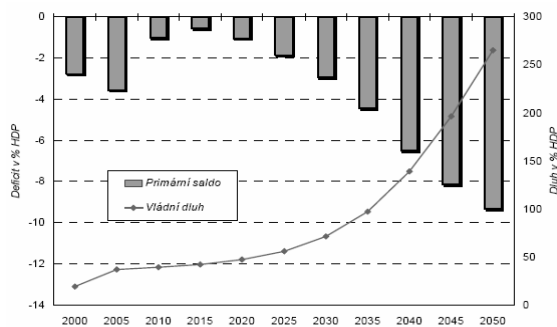
Graf: Projekce výdajů

Zdroj: Konvergenční program ČR, 2005.

10

Graf: Primární deficit a vládní dluh

Zdroj: Konvergenční program ČR, 2005.

11

Fiskální udržitelnost - závěry

- Primární deficit je vysoký, vede k akumulaci dluhu bez ohledu na budoucí vývojové trendy a cyklický vývoj.
- Fiskální konsolidace zmírňuje fiskální nerovnováhu, ale nevede k jejímu odstranění (nezaručuje zastavení růstu podílu dluhu na HDP).

Fiskální politika je stále neudržitelná!

12

Vliv použité metodiky na velikost deficitu

GFS (1986)	ESA 95
metodika MMF	metodika Eurostatu
aplikuje MF ČR	aplikuje ČSÚ
„cash“ princip	akruální princip
„užší“ pojetí vlády	„širší“ pojetí vlády

13

Vliv použité metodiky na velikost deficitu (2)

GFS (1986)	ESA 95
+ včasnost, transparentnost, nízké nároky na zdrojová data, vazba na SR	+ poskytuje komplexní pohled na hospodaření vládního sektoru (jednotky)
- nepodává komplexní obraz hospodaření vládního sektoru	- vyšší náročnost na datové zdroje, výstupní údaje s časovým zpožděním

14

Přehled úprav při přechodu z GFS-deficitu na ESA 95-deficit

1. Subjekty zahrnuté pouze v ESA 95
2. Subjekty zahrnuté v obou metodikách, u nichž ESA 95 nevychází z příjmů a výdajů GFS (PF, FNM, zdravotní pojišťovny, NF)
3. Subjekty zahrnuté v obou metodikách, u nichž ESA 95 vychází z příjmů a výdajů GFS (SR, MR, státní fondy)

15

Tabulka: Srovnání hodnoty vládního deficitu dle GFS a ESA 95

GFS	2000	2001	2002	2003	2004*
v mld. Kč	66,8	59,9	89,3	109,2	132,9
v % HDP	3,1 %	2,6 %	3,7 %	4,3 %	5,2 %

ESA 95	2000	2001	2002	2003	2004*
v mld. Kč	96,7	149,8	154,6	328,5	150,5
v % HDP	4,5 %	6,4 %	6,4 %	12,9 %	5,9 %

Zdroj: MF ČR, ČSÚ

Poznámka: HDP je revidovaný z března 2004, * rok 2004 – predikce MF ČR.

16

Důvody rozdílů GFS-deficitu a ESA 95-deficitu v roce 2003

- rok 2003 – největší rozdíl ve výši vládního deficitu podle obou metodik,
- úprava z GFS na ESA 95 – viz předchozí postup,
- nejvýznamnější rozdíl – kapitálové transfery = imputace státních záruk + úhrada ztráty ČKA + převod akcií a pohledávek FNM na MPSV.

17

Vztah metodik GFS a ESA 95 - závěr

Do budoucna předpoklad výrazného snížení rozdílu mezi GFS-deficitem a ESA 95-deficitem – důvody:

- postupné ukončování činnosti TI,
- neočekávají se další významné imputace státních záruk,
- MF ČR pracuje na implementaci metodiky GFS 2001 – zahrnuje „širší“ pojetí vlády.

18

Maastrichtská konvergenční kritéria

Čtyři kritéria stability:

- **Pevná pozice vládních financí.**
Jejich výše se měří podle dvou ukazatelů – max. 3 % HDP roční rozpočtový schodek a 60 % HDP celkového zadlužení.
- **Vysoká míra cenové stability.**
Inflace nesmí překročit 1,5 % tří nejlepších členských zemí, měřeno podle cenové stability předchozího roku.
- **Stabilita směnných kurzů.**
Měna členské země se musí nacházet minimálně dva roky v rámci normálních stanovených hranic flukuačního pásma Evropského monetárního systému (EMS).
- **Dlouhodobě založené úsilí o konvergenci.**
Dlouhodobé úvěrové sazby nesmějí překročit průměr tří členských zemí EU, které mají nejnižší sazby, o více než 2 %.

19

Situace v ČR

- Vládní deficit ČR v roce 2004
83,4 mld. Kč = **3,0 %** HDP
- Vládní dluh ČR v roce 2004
1 028 mld. Kč = **37,4 %** HDP

(data v metodice ESA 95, zveřejněná Eurostatem)

→ **splnění Maastrichtských kritérií**

(MF ČR počítá se zavedením Eura v roce 2010)

- rok 2005 (odhad MF ČR) – deficit 3,7 % HDP, dluh 37,4 % HDP
- rok 2006 – plánován deficit 3,8 % HDP, dluh 37,1 % HDP

20

Situace v ČR (2)

Důvody snížení deficitu v roce 2004:

- Deficit SR dosáhl 93, 5 mld. Kč (snížení o 21,4 mld. Kč oproti předpokládanému deficitu)
- Nová rozpočtová pravidla (neutracené prostředky → rezervy) – 25,8 mld. Kč
- Odpis nedobytné pohledávky – 18,7 mld. Kč
- Překlasifikování garance ČNB – 22,5 mld. Kč
- První výsledky reformy VEFI
- Silný růst HDP

21

Systém ERM-2

- ERM-2 = Exchange Rate Mechanism
- Zaveden v lednu 1999, nahradil ERM – kotevní měna Euro (x ECU), flukuační pásmo $\pm 15\%$
- Členství není povinné, ALE očekává se, že se státy EU mimo Eurozónu budou účastnit → před vstupem do EMU se musí země 2 roky účastnit, aby dokázala stabilitu své měny k € (viz Maastrichtské kritérium kurzové stability)

22

Systém ERM-2 (2)

- Do ERM-2 již vstoupily Litva, Lotyšsko, Estonsko a Slovinsko
- Slovensko se chystá vstoupit v roce 2007
- ČR, Polsko, Maďarsko plánují vstup v letech 2007 či 2008
- Ve všech případech to závisí na úspěchu jejich reformy VEFI
- Problém – stanovení správné vstupní parity, riziko spekulativních útoků

23

Srovnání se zeměmi EU – výše deficitu

Finsko	2,1 %	Portugalsko	- 2,9 %
Estonsko	1,8 %	ČR	- 3,0 %
Švédsko	1,4 %	Itálie	- 3,0 %
Irsko	1,3 %	Velká Británie	- 3,2 %
Belgie	0,1 %	Slovensko	- 3,3 %
Španělsko	- 0,3 %	Německo	- 3,7 %
Lotyšsko	- 0,8 %	Francie	- 3,7 %
Lucembursko	- 1,1 %	Kypr	- 4,2 %
Rakousko	- 1,3 %	Maďarsko	- 4,5 %
Slovinsko	- 1,9 %	Polsko	- 4,8 %
Litva	- 2,5 %	Malta	- 5,2 %
Nizozemí	- 2,5 %	Řecko	- 6,1 %
Dánsko	- 2,8 %	EU25	- 2,6 %

Zdroj: MF ČR, březen 2005.

24

Srovnání se zeměmi EU – výše dluhu

Estonsko	4,9 %	Švédsko	51,2 %
Lucembursko	7,5 %	Nizozemí	55,7 %
Lotyšsko	14,4 %	Maďarsko	57,6 %
Litva	19,7 %	Portugalsko	61,9 %
Slovinsko	29,4 %	Rakousko	65,2 %
Irsko	29,9 %	Francie	65,6 %
ČR	37,4 %	Německo	66,0 %
Velká Británie	41,6 %	Kypr	71,9 %
Dánsko	42,7 %	Malta	75,0 %
Polsko	43,6 %	Belgie	95,6 %
Slovensko	43,6 %	Itálie	105,8 %
Finsko	45,1 %	Řecko	110,5 %
Španělsko	48,9 %	EU25	63,8 %

Zdroj: MF ČR, březen 2005.

25

Generační účetnictví

Současná fiskální politika dopadá na jedince generací:

- současných (jedinci odlišně platí daně a spotřebovávají veřejné statky v závislosti na věku),
 - budoucích (musí splatit veškeré dluhy).
- **současná fiskální politika ovlivňuje bohatství současných i budoucích generací!**

26

Demografie

	2002	2003	2004	2005	...	2098	2099	2100	2101	2102	2103	...	2249	2250
1	47715	48053	49079	49883	...	31332	31207	31076	30941	30803	30662	...	20319	20282
2	46811	47684	48022	49047	...	31428	31309	31184	31054	30919	30781	...	20337	20300
3	46219	46789	47662	47999	...	31525	31413	31293	31168	31038	30903	...	20362	20324
4	45129	46208	46778	47650	...	31623	31517	31404	31285	31160	31030	...	20395	20357
5	45940	45121	46199	46769	...	31720	31619	31512	31399	31280	31155	...	20433	20394
...
97	214	219	224	209	...	2712	2709	2705	2700	2694	2687	...	1659	1655
98	118	120	123	115	...	1493	1491	1489	1486	1483	1479	...	913	911
99	71	72	74	69	...	899	898	897	895	893	891	...	550	549
100	30	31	31	29	...	380	380	379	378	377	376	...	232	232
101	33	33	34	32	...	415	414	414	413	412	411	...	254	253

Zdroj: MF ČR

27

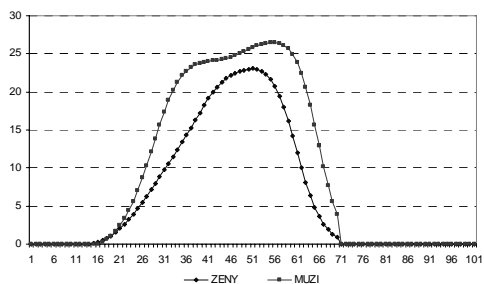
Generační účetnictví (2)

Saldo položek, které závisí na věku a počtu jedinců:

- příjmy – DPH, spotřební daně, DPFO, dědická daň, pojistné sociálního zabezpečení, ...
- výdaje – důchody starobní, důchody invalidní, nemocenské dávky, dávky v nezaměstnanosti, výdaje na školství, zdravotnictví, ...

28

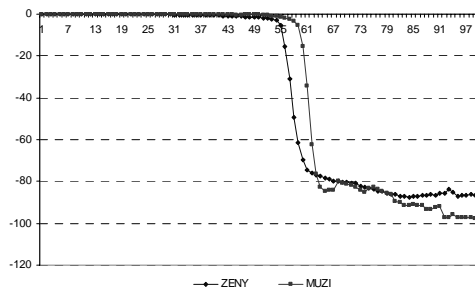
Příjmy - DPFO

Zdroj: MF ČR.

29

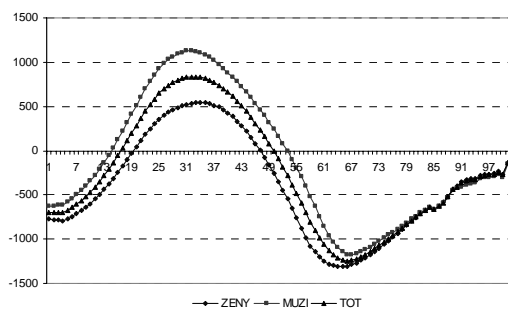
Výdaje - starobní a vdovské důchody

Zdroj: MF ČR.

30

**Graf: Pozice jedinců narozených
v roce k v čase $t = 2002$**

Zdroj: MF ČR.

31

Generační účetnictví - závěr

Generační účetnictví:

- není nástroj prognózy,
- indikátor mezigenerační redistribuce,
- široce využívaný ve světě, u nás v počátcích.

32

Kde získat další informace

- Fiskální udržitelnost – v Konvergenčním programu ČR (listopad 2005)
<http://www.mfcr.cz/index.php?r=102>
- Jeden deficit, dvě metodiky – článek Ing. Dagmar Sojkové z MF ČR
<http://www.mfcr.cz/Download/Seminare/Archiv/2004/Jaro/Sojkova.xls>
- Generačním účetnictvím se zabývá např. prof. L. J. Kotlikoff (Boston University) – Generation Policy <http://econ.bu.edu/kotlikoff/>

33

Děkuji za pozornost...

34